

21.6.2010

Dnro 3951/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

ASIAKIRJA SISÄLSI VÄÄRIÄ TIETOJA LAPSEN HUOLLOSTA

1 KANTELU

Kantelija pyysi eduskunnan oikeusasiamiehelle 19.10.2009 osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Espoon kaupungin suomenkielisen opetuksen tulosityksikön menettelyä. Kantelija pyysi tutkimaan, miksi hänen lastaan koskevaan hallintopäätökseen oli merkitty huoltajiksi kolme henkilöä, vaikka hän on lapsensa yksinhuoltaja. Toinen huoltajaksi merkityistä henkilöistä on kantelijan mukaan lapsen isä, joka ei kuitenkaan ole lapsen huoltaja, ja toinen puolestaan henkilö, joka ei ole lapselle mitään sukua. Kantelija oli kertomansa mukaan ollut yhteydessä lastenvalvojaan, joka oli tarkistanut, että väestötietojärjestelmästä oli löytynyt oikeat huoltajan yhteystiedot. Kantelija epäili, että väärin tietojen johdosta salassa pidettävä asiakirja oli lähetetty henkilöille, joilla ei ole siihen oikeutta.

[-]

3 RATKAISU

3.1 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Perustuslaki

Jokaisella on 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada asiansa asianmukaisesti käsitellyksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Jokaisen yksityiselämä on 10 §:n 1 momentin mukaan turvattu.

Hallintolaki

Vajaavaltaisen puolesta puhevaltaa käyttää 14 §:n 1 momentin mukaan hänen huoltajansa.

Viranomaisen on 31 §:n 1 momentin mukaan huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä.

Kirjallisesta päätöksestä on 44 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan käytävä selvästi ilmi asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu. Tällä tarkoitetaan menettelyn varsinaisia asianosaisia. Asianosaisten yksilöinti merkitsee vaatimusta ilmoittaa asianosaisten nimet (HE 72/2002 vp, s. 99).

Päätöksessä olevan virheen korjaamisesta säädetään 8 luvussa. Virhe voi olla joko asiavirhe (50 §) tai kirjoitusvirhe (51 §). Asiavirheestä on kyse, jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lainsoveltamiseen taikka jos päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe. Kirjoitusvirheenä puolestaan on korjattava päätöksessä oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin verrattava selvä virhe. Asiavirhe voidaan korjata, kun taas kirjoitusvirhe on korjattava. Korjaamisasia käsitellään 52 §:n 1 momentin mukaan viranomaisessa joko omasta aloitteesta tai asianosaisen vaatimuksesta.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

Oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ovat 24 §:n 1 momentin 30 kohdan nojalla salassa pidettäviä.

Henkilötietolaki

Rekisterinpitäjän on 29 §:n 1 momentin mukaan ilman aiheetonta viivytystä oma-aloitteisesti tai rekisteröidyn vaatimuksesta oikaistava, poistettava tai täydennettävä rekisterissä oleva käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto.

3.2

Taustatietoja

Espoon kaupungin suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö oli tehnyt päätöksen kantelijan lapsen opetusjärjestelyistä (salassa pidettävä päätöspöytäkirjan ote 11.8.2009). Asiakirjan osoitekenttään oli merkitty kolme nimeä, joista ensimmäisenä oli kantelija, ja näille kolmelle yksi yhteinen osoite. Kohtaan "huoltajien tiedot" oli niin ikään merkitty mainitut kolme nimeä samassa järjestyksessä.

Kantelijan mukaan hän on ollut lapsensa yksinhuoltaja 1.2.2007 lukien, minkä tiedon hän oli vielä lastenvalvojan avulla varmistanut väestötietojärjestelmästä. Oikeusasiamiehen kansliassa vielä erikseen tehdyn väestötietohaun mukaan isän huoltosuhte on päättynyt, ja muutospäiväksi on väestötietojärjestelmään merkitty 1.2.2007. Huollonjaosta ei ole merkintää.

Espoon kaupunki käyttää Primus-oppilastietojärjestelmää, johon syötettyjä tietoja hyödynnetään oppilaskohtaisessa päätöksenteossa. Päätöksiin tulostuu muun muassa kaikki huoltajakenttään syötetyt henkilöt. Järjestelmä ja sen käyttö vaatii saadun selvityksen mukaan kuitenkin jatkuvaa kehittämistä, ja nyt saadun palautteen perusteella hakuehtoja on muutettu siten, että hallintopäätöksiin tulostuu ainoastaan ensimmäisenä mainittu huoltaja. Ensimmäisenä mainitun huoltajan osoitetiedot ovat samat kuin oppilaan. Edelleen selvityksen mukaan kouluja ohjeistetaan edelleen kiinnittämään erityistä huomiota siihen, kuka kirjataan ensimmäiseksi huoltajaksi. Vielä selvityksessä on todettu, että päätös oli postitettu vain kantelijalle, joten huoli salassa pidettävien tietojen leviämisestä on ollut aiheeton.

3.3

Kannanotto

On sinänsä ymmärrettävää, että hallinnon toimintaa pyritään tehostamaan erilaisia yhteensopivia tietojärjestelmiä hyväksi käyttämällä – onhan jo hallintolain tavoitteeksi sen 1 §:ään kirjattu hallinnon palvelujen tuloksellisuuden edistäminen. Laillisuusvalvonnassa ei kuitenkaan ole hyväksytty ajatusta, että tietojärjestelmiin liittyvillä syillä voitaisiin perustella poikkeamista hyvän hallinnon asianmukaiselle asian käsittelylle asettamista vaatimuksista.

Pidän asianmukaisena, että käytettävissä olevaa tietojärjestelmää on sittemmin kehitetty edelleen ja kouluja on ohjeistettu huoltajien tietojen kirjaamisessa järjestelmään. Toisaalta huomioni on kiinnittynyt huoltajan puhevallan käytön – mukaan lukien muutoksenhakuoikeus – ja tiedonsaantioikeuden näkökulmasta siihen selvityksessä ilmoitettuun muutokseen, että hallintopäätöksiin tulostuu ainoastaan ensimmäisenä mainittu huoltaja, jonka osoitetiedot ovat samat kuin oppilaan. Huoltajat eivät nimittäin välttämättä asu samassa osoitteessa. Ei myöskään ole poikkeuksellista, että lapsen huoltajuus määrätään vain toiselle vanhemmista mutta tuomioistuimien antaa samalla toiselle vanhemmalle tietojensaantioikeuden lasta koskevista asioista.

Nyt onkin siten aiheellista kysyä, jääkö jo toteutetun hakuehtojen muutoksen jälkeen joku sellainen taho, jolla on oikeus käyttää lapsen puhevaltaa tai jolla on erikseen lasta koskeva tietojensaantioikeus, kokonaan vaille tietoa viranomaisen tekemästä päätöksestä. Tämän vuoksi pyydän Espoon kaupungin sivistystoimea vielä erikseen ilmoittamaan 31.8.2010 mennessä, onko esittämani huolia aiheellisia.

Saamassani selvityksessä on vedottu päätöksessä olleiden huoltajatietojen osalta siihen, että oppilaskohtaisessa päätöksenteossa hyödynnetään oppilastietojärjestelmään syötettyjä tietoja. Vastaus vaille jää kuitenkin se peruskysymys, miksi huoltajien tiedot kyseisessä järjestelmässä ovat nyt esillä olevassa yksittäistapauksessa ylipäätään olleet ristiriidassa väestötietojärjestelmään merkittyjen tietojen kanssa. Huoltajiksi on järjestelmään nähtävästikin jossain vaiheessa kirjattu kolme henkilöä, kun taas väestötietojärjestelmän perusteella kantelija on lapsensa yksinhuoltaja. Kyse on siitä, miten järjestelmään syötettäviä ja jo syötettyjä tietoja tarkistetaan ja tarpeen mukaan päivitetään yksittäisen päätöksenteon yhteydessä.

Edellä todetun perusteella katson sivistystoimen laiminlyöneen asian asianmukaisen selvittämisen, kun päätöksessä huoltajista esitetyt tiedot eivät olleet kaikilta osin pitäneet paikkaansa ja asian oikea laita olisi vaivatta ollut selvitettävissä väestötietojärjestelmästä. Päätös ei ole myöskään sopuolosuhteissa päätöksen sisältöä koskevan sääntelyn kanssa, kun siihen on merkitty vajaan puolet huoltajiksi eli käytännössä myös hallintolain tarkoittamiksi puhevallan käyttäjiksi eli asianosaisiin pitkälti rinnastettaviksi tahoiksi henkilöitä, joilla tällaista asemaa ei nähtävästi olisi ollut. Vielä totean, että menettelyä ei voida pitää hyvän hallinnon mukaisena siitäkään syystä, että se on ollut omiaan aiheuttamaan kantelijassa sinänsä perustellun huolen salassa pidettävien tietojen leviämisestä henkilöille, joilla ei niihin olisi ollut oikeutta.

Kantelijalla on mahdollisuus saattaa esillä olevan yksittäisen päätöksen huoltajia koskevat tiedot korjattavaksi hallintolain mukaisessa järjestyksessä. Korjaamisasia voidaan toisaalta käsitellä myös viranomaisen omasta aloitteesta. En kuitenkaan katso tässä yhteydessä aiheelliseksi arvioida asiaa enemmälti, vaan se jää sivistystoimen tehtäväksi. Sikäli kuin kyse on sivistystoimen tietojärjestelmässä olevista tiedoista ja niiden korjaamisesta, kantelijalla on niin ikään mahdollisuus saattaa asia arvioitavaksi henkilötietolain mukaisessa järjestyksessä. Toisaalta viranomaisen tulee myös oma-toimisesti oikaista tai poistaa rekisterissä oleva käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto. Tältäkin osin jätän asian enemmän arvioimisen sivistystoimen tehtäväksi.

Pyydänkin sivistystoimea ilmoittamaan 31.8.2010 mennessä, mihin toimenpiteisiin asiassa on mahdollisesti ryhdytty hallintolain ja henkilötietolain tietojen korjaamista ja oikaisemista koskevan sääntelyn nojalla. Samalla pyydän myös edellä mainittuun päivämäärään mennessä selvittämään ja minulle ilmoittamaan, miksi oppilastietojärjestelmän tiedot kantelijan lapsen huoltajista ovat olleet ristiriidassa väestötietojärjestelmän tietoihin nähden.

TOIMENPITEET

Koska asiassa ei ole ilmennyt, että päätöksessä olevien huoltajia koskevien merkintöjen johdosta salassa pidettävä asiakirja olisi saatettu sellaisten tahojen tietoon, joilla ei ole asiassa tietojensaanti-oikeutta, en katso aiheelliseksi ryhtyä nempiin toimenpiteisiin kuin että saatan käsitykseni menettelyn hallintolain vastaisuudesta Espoon kaupungin sivistystoimen suomenkielisen opetuksentulostyöskönnön tietoon lähettämällä sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Samalla pyydän sivistystoimea ilmoittamaan 31.8.2010 mennessä, mihin toimenpiteisiin asiassa mahdollisesti on ryhdytty edellä kohdassa 3.3 esittämieni tietojensaantioikeuden toteutumista sekä hallintolain ja henkilötietolain mukaista korjaamismenettelyä koskevien näkökohtien johdosta. Vielä pyydän mainittuun päivämäärään mennessä selvittämään ja minulle ilmoittamaan, miksi oppilastietojärjestelmän tiedot kantelijan lapsen huoltajista ovat olleet ristiriidassa väestötietojärjestelmän tietoihin nähden.